

COMPETENTIEGERICHT EVALUEREN EN GELIJKE ONDERWIJSKANSEN

VISIETEKST
(korte versie)

Vooraf

Dit is de light-versie van de gelijknamige visietekst rond breed of competentiegericht evalueren. Mensen die dieper op de thematiek willen ingaan, kunnen zich oriënteren naar de 37 bladzijde lange versie. Deze light-versie is evenwel niet zomaar een samenvatting van de visietekst. Het belicht zaken soms net even anders en geeft hier en daar nog complementaire informatie.

Gelijke onderwijskansen en evalueren

Onderliggende gedachte van de visietekst is duidelijk: evalueren is een essentiële factor in het gelijke kansenonderwijs want met evalueren bepalen we wie kan doorstoten in het onderwijs. Het is met andere woorden de plaats bij uitstek om alert te zijn over de manier waarop we leerlingen beoordelen. Met competentiegericht evalueren willen we twee duidelijke accenten leggen: (1) bij evalueren moeten we op zoek gaan naar zoveel mogelijk invalshoeken om een juist beeld op te hangen van de mogelijkheden van kinderen/jongeren. Om dit te kunnen waarmaken moeten we maximaal gebruik maken van allerhande evaluatiegegevens vanuit een veelheid van evaluatietools. Zelfevaluatie, peerevaluatie, observatiegegevens, informatie van ouders, ... zijn nodig om een totaal plaatje te krijgen van de ontwikkeling van kinderen/jongeren. (2) Bij evalueren willen we op zoek gaan de talenten van leerlingen/jongeren en bijgevolg spelen andere elementen zoals sociale vaardigheden, creativiteit, ondernemingszin, muzikale vaardigheden, ... gelijkwaardig mee in het vormen van een oordeel over kinderen/jongeren. Omwille van deze twee accenten praten we vaak ook over 'breed' evalueren.

Gelijke onderwijskansen kunnen we maar realiseren als we openstaan en luisteren naar de noden en behoeften van onze doelgroepleerlingen. Deze openheid veronderstelt een respectvol omgaan met de verschillende manieren waarop kinderen/jongeren onze klassen binnenkomen.

Verschillende werelden

Het boek 'De helaasheid der dingen' van Dimitri Verhulst geeft ons een kijk in de wereld van kansarmen. "Kijk mijn eerste levensjaren bracht ik met mijn ouders door in de Kantonstraat in een minuscuul steegbeluikje met een gemeenschappelijke waterspomp en een communistisch toilet, een gat in een plank, linea recta boven de beerput. De muren van de woonkamer waren aan de binnenkant drijfnat en in het vermolmde hout van het raamkozijn frommelden we proppen krantenpapier tegen de tocht. Mijn vader sprak met fierheid over de ongemakken van onze woonst, het getuigde van weinig mannelijkheid makkelijk te willen leven, en toen we uiteindelijk verhuisden naar de Merelstraat was dat uitsluitend omdat we ons daar konden verslechteren". Verhulst praat met fierheid over zijn familie en leert ons de rijkdom van samenhang, directe communicatie, menselijke warmte, het zorgen voor mekaar en familiebanden kennen. Maar ook de miserie van het noodlot, het niet uit

de vicieuze cirkel geraken, met de ogen open het voorspelbare ongeluk tegemoet lopen, de onmogelijkheid om situaties correct in te schatten, het herhalen van stereotiep gedrag, het vluchten in drank,

Wat bij het lezen van het boek duidelijk wordt, is het verschil met de wereld waarin onderwijs zich afspeelt. Onderwijs richt zich naar een middenklasdenken en daar is niets mis mee zolang we beseffen dat er ook op andere manieren kan geleefd en gedacht worden en zolang we niet te snel normatief beginnen te handelen vanuit ons middenklasdenken. En dit gebeurt nog te vaak binnen het evalueren op school.

Evalueren mag geen ‘veroordeling’ worden

Door te evalueren brengen we de ontwikkeling van kinderen/jongeren in beeld met de bedoeling deze ontwikkeling extra impulsen te kunnen geven en leerlingen op termijn op een hoger outputniveau te brengen. De manier waarop we met evaluatie omgaan, bepaalt of we slagen in deze doelstelling. In de realiteit zien we immers ook heel vaak dat evaluatie zorgt voor demotivatie, voor frustratie, voor faalangst, voor stress, voor dalend zelfvertrouwen, voor een negatief zelfbeeld, voor mislukkingen, voor drop outs. Evaluatie kan kansen aanbieden op voorwaarde dat er niet te snel geoordeeld wordt en op basis van het oordeel een veroordeling volgt.

Heel wat evaluaties zijn erg talig en verwijzen naar een typisch middenklasdenken. Dit maakt het kansarmen extra moeilijk om te tonen wat ze kunnen. Uiteraard mag en moet de lat voor iedereen gelijk gelegd worden maar het blijft in functie van ontwikkeling belangrijk deze verwachtingen in een tijdsperspectief te zien. Te snel formele verwachtingen stellen kan problematisch zijn maar even meer tijd geven kan vaak al een oplossing bieden. Eindtermen basisonderwijs moeten niet gehaald worden bij het einde van de verschillende leerjaren maar wel bij het einde van de basisschool. Het oordeel tijdelijk uitstellen zorgt voor meer ontwikkelkansen en meer leermomenten. Niemand hoeft te lezen met Kerst van een eerste leerjaar. Een rustige opbouw rond aanvankelijk lezen blijkt uit ervaringen in de Scandinavische landen erg heilzaam te zijn. Dit principe geldt evenzeer voor het secundair onderwijs.

Evalueren en talentontwikkeling

“We kunnen het ons niet veroordelen een splinter talent te verliezen als we concurrerend willen blijven met de opkomende economieën als China en India“ (Herman Wijffels). We hebben alle talenten van kinderen en jongeren nodig maar binnen onderwijs evalueren we nog steeds erg eenzijdig: talig en wiskundig denken domineren. Op basis van taal en wiskundig denken worden schoolloopbanen gebouwd. Wie daar niet mee kan verzeilt in een proces van mislukkingen en negatieve ervaringen om pas bij het einde van het traject (eindelijk) uit te komen bij een richting die je past. Daardoor gaat veel energie en talent verloren.

Binnen competentiegericht evalueren willen we sneller zicht krijgen op de talenten van kinderen en jongeren om daarop beter te kunnen inspelen. Het geeft de

mogelijkheid een schoolloopbaan op te bouwen die vertrekt vanuit sterktes in bepaalde terreinen eerder dan vanuit tekortkomingen.

Niet oppervlakkig maar competentiegericht

Een peiling bij leerlingen na een volledige schoolcarrière voor het domein 'natuur' (wereldoriëntatie) leidde tot de vaststelling dat niet alle leerdoelen werden bereikt. In deze peiling blijkt dat op praktische proeven en onderzoeksoopdrachten niet goed gescoord werd: "aansluitend bij de bevindingen uit de peiling natuur in het basisonderwijs toont ook deze peiling dat leerlingen problemen ervaren met waarnemings- en onderzoeksvaardigheden". Op school gaat het niet goed met de populariteit van de lessen wetenschappen. Dat laat zich voelen in de doorstroming naar het technisch secundair onderwijs en in de geringe uitstroom van goedopgeleide technici en onderzoekers. Recent onderzoek van MICT naar de visie van jongeren op technologie bevestigt dit: in een enquête bij enkele duizenden jongeren tussen 16 en 21 jaar vindt meer dan 60% het vak technologie ronduit oninteressant.

Met andere woorden de eenzijdige benadering van leren binnen onze scholen leidt tot slechts een gedeeltelijke stimulatie van het leervermogen. Met competentiegericht leren verleggen we accenten van kennen naar kunnen; van reproductie naar constructie van kennis, van inhoudelijke verwachtingen naar competent gedrag. Dit is noodzakelijk om tegemoet te komen aan de verwachtingen van de maatschappij. De school is niet langer de plaats waar men toegang krijgt tot kennis. Kennis is immers steeds meer overal aanwezig. School is de plaats waar kennis geduid wordt, waar kennis kritisch bekeken wordt, waar kennis wordt toegepast in een veelheid aan situaties, waar nieuwe verbanden geconstrueerd worden. De manier waarop kinderen/jongeren omgaan met kennis willen we evalueren. Het verplicht ons accenten te leggen op competent gedrag. Het is immers niet interessant dat je de tafels kan automatiseren als je niet weet waar en wanneer je ze kan gebruiken. Binnen het competentiegericht evalueren worden bijgevolg ook vragen gesteld in de richting van 'welke vaardigheden die je de voorbij maanden geleerd hebt, kan je inzetten om dit probleem op te lossen' eerder dan een standaardtoepassing van een typevoorbeeld van een vaardigheid. Routinematig antwoorden speelt bijgevolg steeds minder mee. Met andere woorden de mogelijkheid tot kennisconstructie wordt ook binnen onderwijs belangrijker dan kennisreproductie.

In dialoog

Binnen dit kennisconstructieproces hebben kansarmen een eigen stem, een noodzakelijke inbreng. Kennis kan de realiteit maar dienen als we de realiteit in zijn verschillende aspecten meenemen; we hebben de diversiteit van de realiteit nodig, we hebben de verschillende benaderingswijzen nodig om het geheel te kunnen duiden. De diversiteit wordt rijk als we erin slagen opgaven te bedenken die uitnodigen om met meer dan een oplossingsstrategieën aan de slag te gaan, die

uitnodigen meer dan een benaderingswijze aan bod te laten komen, die uitnodigen in dialoog te gaan over het waarom van en benadering.

Afsluitend

Niemand komt op dezelfde manier de school binnen. Niet iedereen doorloopt hetzelfde leerproces. Niet iedereen bouwt op dezelfde manier redeneringen op. Niet iedereen heeft dezelfde hoeveelheid tijd nodig om inhouden te verwerven. Niet iedereen heeft dezelfde talenten. Er zijn vele verschillen. En sommige verschillen zijn te verklaren vanuit de sociale context waaruit kinderen en jongeren opgroeien. Kansarmen doen het minder goed binnen onderwijs, gewoon omdat het onderwijs zich nog te weinig richt naar hun leerbehoeften, naar hun leervragen. Kansarmen profiteren nog te weinig van de kansen die onderwijs kan bieden.

Binnen competentiegericht evalueren willen we hun kansen zo lang mogelijk gaaf houden.

- We stellen het oordelen maar zeker het veroordelen uit.
- We bevestigen leerlingen positief in hun sterke competenties en talenten.
- We meten breed door accenten te leggen op verschillende ontwikkelingsdomeinen.
- We geven kinderen/jongeren alle kansen om te tonen wat ze kunnen door een grote verscheidenheid aan toetsvormen aan te bieden waarbij verschillende leerstijlen worden aangesproken.
- We betrekken kinderen/jongeren maximaal bij het opstellen en verkennen van evaluatievragen, evaluatieprocedures, evaluatiecriteria en beoordelingsmodellen zodat ze beter zicht krijgen op eigen sterktes en tekorten.
- We laten verschillen toe in de manier waarop problemen worden aangepakt ook in de evaluatie.
- We voorzien in de evaluatie vormen van ondersteuning die maken dat moeilijke opdrachten haalbaar blijven.